

Briselē, 2018. gada 22. novembrī
(OR. en)

12956/18

**Starpiestāžu lieta:
2008/0140(CNS)**

**SOC 600
ANTIDISCRIM 23
MI 695
JAI 981
FREMP 165**

PIEZĪME

Sūtītājs:	Padomes Ģenerālsēkretariāts
Saņēmējs:	delegācijas
Iepriekš. dok. Nr.:	12955/18
K-ijas dok. Nr.:	11531/08 - COM(2008) 426 final
Temats:	Priekšlikums – Padomes Direktīva par vienlīdzīgas attieksmes principa īstenošanu neatkarīgi no reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas

Pielikumā pievienots konsolidēts direktīvas teksts, kurā atspoguļota pašreizējā situācija. Šis dokuments ir dots ērtības labad, un tas neskar delegāciju nostājas, kas paustas diskusijās.

Lūdzu, ņemiet vērā, ka teksts pielikumā ir tāds pats kā dokumentā 12955/18, bet ir svītrotas zemsvītras piezīmes, kurās norādītas delegāciju nostājas.

Priekšlikums

PADOMES DIREKTĪVA

**par vienlīdzīgas attieksmes principa īstenošanu neatkarīgi no reliģijas vai pārliecības,
invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas**

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOME,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību un jo īpaši tā 19. panta 1. punktu,

ņemot vērā Eiropas Komisijas priekšlikumu ¹,

ņemot vērā Eiropas Parlamenta piekrišanu ²,

tā kā:

- (1) Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību (LES) 2. pantu Eiropas Savienība ir dibināta, pamatojoties uz visām dalībvalstīm kopīgām vērtībām, kas respektē cilvēka cieņu, brīvību, demokrātiju, vienlīdzību, tiesiskumu un cilvēktiesības, tostarp minoritāšu tiesības. Saskaņā ar LES 6. pantu Savienība atzīst Eiropas Savienības Pamattiesību hartā izklāstītās tiesības, brīvības un principus. Saskaņā ar to pašu pantu pamattiesības, kas garantētas Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā un kas izriet no dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām, ir Savienības tiesību vispārīgo principu pamats.

¹ OV C , , lpp.

² OV C , , lpp.

- (2) Visu personu tiesības uz vienlīdzību likuma priekšā un aizsardzība pret diskrimināciju ir vispārējas tiesības, kas atzītas Vispārējā cilvēktiesību deklarācijā, Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijā par jebkādas sieviešu diskriminācijas izskaušanu, Starptautiskajā konvencijā par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu, Apvienoto Nāciju Organizācijas paktos par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām un par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, ANO Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām, Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā un Eiropas Sociālajā hartā, ko parakstījušas [visas] dalībvalstis. Šajā direktīvā un jo īpaši noteikumos attiecībā uz pieejamību un saprātīgiem pielāgojumiem, ievēroti pamatprincipi, kas nostiprināti ANO Konvencijā par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību.
- (2.a) ES kopš 2010. gada 23. decembra ir ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām puse. Minētās konvencijas noteikumi saskaņā ar LESD 216. panta 2. punktu ir neatņemama Eiropas Savienības tiesiskās kārtības daļa, un tāpēc Savienības tiesību akti būtu jāinterpretē ar minēto konvenciju saskanīgā veidā. Konkrēti, Konvencijas 2. pantā – diskriminācijas definīcijā – ir iekļauts saprātīgu pielāgojumu atteikums. Paziņojumā "Eiropas stratēģija invaliditātes jomā (2010–2020); atjaunināta apņemšanās veidot Eiropu bez šķēršļiem"³ Komisija aicināja uz konsekventu rīcību, lai nodrošinātu efektīvu ANO Konvencijas īstenošanu visā ES, un noteica, ka pieejamība ir viena no astoņām rīcības jomām.
- (3) Direktīvā ievērotas pamattiesības un pamatprincipi, kas jo īpaši nostiprināti Eiropas Savienības Pamattiesību hartā. Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 10. pantā atzītas tiesības uz domas, apziņas un ticības brīvību; 21. pantā aizliegta diskriminācija, tostarp reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ; un 26. pantā atzītas personu ar invaliditāti tiesības izmantot pasākumus, kuru mērķis ir nodrošināt viņu neatkarību.

³ COM(2010) 636.

- (4) Eiropas gadā personām ar invaliditāti (2003. gads), Eiropas gadā par iespēju vienlīdzību visiem (2007. gads), Eiropas Starpkultūru dialoga gadā (2008. gads) un Eiropas gadā aktīvai novecošanai un paaudžu solidaritātei (2012. gads) tika uzsvērts, ka joprojām ir vērojama diskriminācija, taču tika akcentētas arī daudzveidības priekšrocības.
- (5) Eiropadome 2007. gada 14. decembrī Briselē aicināja dalībvalstis pielikt lielākus pūliņus, lai novērstu un apkarotu diskrimināciju gan darba tirgū, gan ārpus tā ⁴.
- (5.a) Padome 2011. gada 21. februārī vēlreiz apstiprināja savu stingro apņemšanos veicināt un aizsargāt ticības vai pārliecības brīvību bez jebkādas diskriminācijas ⁵; Padome un dalībvalstu valdību pārstāvji 2011. gada 17. jūnijā aicināja dalībvalstis un Eiropas Komisiju turpināt apkarot diskrimināciju, kas vērsta pret personām ar invaliditāti, un pārskatīt esošo tiesisko regulējumu ⁶, un 2016. gada 16. jūnijā Padome aicināja Eiropas Komisiju veicināt pasākumus, kas izklāstīti Komisijas pasākumu sarakstā LGBTI līdztiesības sekmēšanai ⁷.
- (6) Eiropas Parlaments ir aicinājis paplašināt aizsardzību pret diskrimināciju Eiropas Savienības tiesību aktos savā 2008. gada 20. maija rezolūcijā par ES sasniegto progresu vienlīdzīgu iespēju un nediskriminācijas nodrošināšanā (Direktīvu 2000/43/EK un 2000/78/EK transponēšana) (2007/2202(INI)) ⁸ un savā 2015. gada 8. septembra rezolūcijā par pamattiesību stāvokli Eiropas Savienībā (2013. un 2014. gads) (2014/2254(INI)). ⁹

⁴ Prezidentvalsts secinājumi Eiropadomes Briseles sanāksmē 2007. gada 14. decembrī, 50. punkts.

⁵ Padomes 2011. gada 21. februāra secinājumi par neiecietību, diskrimināciju un vardarbību ticības vai pārliecības dēļ (dok. 6485/17).

⁶ Padomes 2011. gada 17. jūnija secinājumi par atbalstu Eiropas stratēģijas invaliditātes jomā (2010–2020) īstenošanā (dok. 11843/11).

⁷ Padomes 2016. gada 16. jūnija secinājumi "Atbilde uz Komisijas pasākumu sarakstu LGBTI līdztiesības sekmēšanai", 8. punkts (dok. 9948/16).

⁸ OV C 279 E/23, 19.11.2009.

⁹ OV C 316/2, 22.9.2017.

- (7) Eiropas Komisija paziņojumā "Atjaunotā sociālā programma – iespējas, pieejamība un solidaritāte 21. gadsimta Eiropā" ¹⁰ apstiprināja, ka sabiedrībā, kurā ikvienu indivīdu uzskata par līdzvērtīgu, ar mākslīgiem šķēršļiem vai jebkura veida diskrimināciju nebūtu jāliedz izmantot minētās iespējas. Diskriminācija reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ var apdraudēt līgumos izklāstīto Savienības mērķu sasniegšanu, jo īpaši augsta līmeņa nodarbinātības un sociālās aizsardzības sasniegšanu, dzīves līmeņa un dzīves kvalitātes paaugstināšanu, ekonomisko un sociālo kohēziju un solidaritāti. Tā var arī apdraudēt mērķi likvidēt šķēršļus, kas kavē personu brīvu pārvietošanos un preču un pakalpojumu brīvu apriti starp dalībvalstīm. Paziņojumā "Nediskriminācija un vienlīdzīgas iespējas. No jauna izteikta apņemšanās" ¹¹ un Ieteikumā "Eiropas sociālo tiesību pīlāra izveide" ¹² Eiropas Komisija ir arī uzsvērusi un vēlreiz paudusi apņemšanos apkarot diskrimināciju un veicināt iespēju vienlīdzību.

¹⁰ COM (2008) 412.

¹¹ COM (2008) 420.

¹² C(2017) 2600.

- (8) Spēkā esošie Eiropas Savienības tiesību akti ietver trīs juridiskus instrumentus, kuru pamatā ir Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 13. pants, kas ir aizstāts ar LESD 19. pantu. Tie ir Direktīva 2000/43/EK ¹³, Direktīva 2000/78/EK ¹⁴ un Direktīva 2004/113/EK ¹⁵, kas paredzēti, lai nepieļautu un apkarotu diskrimināciju dzimuma, rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ. Šie instrumenti ir pierādījuši tiesību aktu nozīmi cīņā pret diskrimināciju. Konkrēti Direktīvā 2000/78/EK izveidota kopēja sistēma vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju, lai nepieļautu nevienlīdzīgu attieksmi reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ. Tomēr dalībvalstīs joprojām atšķiras aizsardzības pakāpe un forma pret šādu veidu diskrimināciju ārpus nodarbinātības jomas. Direktīva 2000/43/EK aizsargā personas pret diskrimināciju viņu rases vai etniskās piederības dēļ attiecībā uz piekļuvi precēm un pakalpojumiem un to piegādi, sociālo aizsardzību, kā arī izglītību, savukārt Direktīvā 2004/113/EK ir paredzēta aizsardzība pret diskrimināciju dzimuma dēļ attiecībā uz pieeju precēm un pakalpojumiem, preču piegādi un pakalpojumu sniegšanu, izņemot plašsaziņas līdzekļu un reklāmas saturu, kā arī izglītību.
- (9) Tāpēc šīs direktīvas mērķis ir darbības jomā, uz kuru tā attiecas, paplašināt aizsardzības pret diskrimināciju pakāpi un formu ārpus nodarbinātības jomas, attiecinot to uz konkrētajām jomām, kas norādītas šīs direktīvas 3. pantā. Tādējādi Savienības tiesību aktos būtu jāaizliedz diskriminācija reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ virknē jomu ārpus darba tirgus, tostarp attiecībā uz piekļuvi sociālajai aizsardzībai, piekļuvi izglītībai un piekļuvi precēm un pakalpojumiem un preču piegādi un pakalpojumu sniegšanu, ieskaitot mājokli. Pakalpojumi nozīmētu pakalpojumus, uz kuriem attiecas LESD 57. pants.

¹³ Padomes Direktīva 2000/43/EK (2000. gada 29. jūnijs), ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības (OV L 180, 19.7.2000., 22. lpp.).

¹⁴ Padomes Direktīva 2000/78/EK (2000. gada 27. novembris), ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju (OV L 303, 2.12.2000., 16. lpp.).

¹⁵ Padomes Direktīva 2004/113/EK (2004. gada 13. decembris), ar kuru īsteno principu, kas paredz vienlīdzīgu attieksmi pret vīriešiem un sievietēm, attiecībā uz pieeju precēm un pakalpojumiem, preču piegādi un pakalpojumu sniegšanu (OV L 373, 21.12.2004., 37. lpp.).

- (10) Direktīvā 2000/78/EK aizliegta diskriminācija attiecībā uz piekļuvi profesionālajai izglītībai; jāpilnveido šī aizsardzība, paplašinot diskriminācijas aizliegumu un attiecinot to uz izglītību, kas netiek uzskatīta par profesionālo izglītību.
- (11)
- (12) Ar diskrimināciju saprot tiešu diskrimināciju, netiešu diskrimināciju, personas aizskaršanu, norādījumus diskriminēt un atteikšanos veikt saprātīgus pielāgojumus personām ar invaliditāti. Ar diskrimināciju saprot arī diskrimināciju daudzējādu iemeslu dēļ, kā arī tādu diskrimināciju, kuras pamatā ir pieņēmumi par personas reliģisko piederību vai pārliecību, invaliditāti, vecumu vai dzimumorientāciju. Diskriminācija pieņēmuma dēļ notiek tad, ja pret personu izturas nelabvēlīgāk vai aizskar tāpēc, ka tiek uzskatīts, ka tai ir kāda reliģiskā piederība vai pārliecība, invaliditāte, vecums vai dzimumorientācija. Nav nozīmes tam, vai pieņēmums par attiecīgo personu ir pareizs.
- (12.a) Ar diskrimināciju saprot arī diskrimināciju, kuras pamatā ir saistība ar kādu diskriminējošu pamatu; to ir apstiprinājusi Tiesa spriedumā lietā C-303/06 ¹⁶ un lietā C-83/14 ¹⁷. Šāda diskriminācija notiek *inter alia* gadījumos, kad pret personu attiecas nelabvēlīgāk vai aizskar tāpēc, ka minētajai personai ir vai tiek uzskatīts, ka tai ir kāda saistība ar personām, kurām ir kāda konkrēta reliģiskā piederība vai pārliecība, invaliditāte, vecums vai dzimumorientācija, vai ar organizācijām, kuru darbība ir veltīta šo personu tiesību veicināšanai. Tāpēc šajā direktīvā ir lietderīgi skaidri paredzēt aizsardzību pret šādu diskrimināciju.
- (12.ab) Ar multiplo diskrimināciju saprot jebkādu diskrimināciju, kura veidojas uz jebkādas divu vai vairāku šādu iemeslu kombinācijas pamata, tostarp tad, ja, tos aplūkojot atsevišķi, konkrētā situācija nebūtu iemesls diskriminācijai pret attiecīgo personu: reliģija vai pārliecība, invaliditāte, vecums vai dzimumorientācija. Multiplā diskriminācija būtu jāatzīst, lai atspoguļotu diskriminācijas gadījumu sarežģīto realitāti, kā arī lai labāk pasargātu no šādas diskriminācijas cietušos.

¹⁶ Lieta C-303/06, *Coleman pret Attridge*, 2008. gada 17. jūlija spriedums.

¹⁷ Lieta C-83/14, *CHEZ Razpredelenie (Nikolova)*, 2015. gada 16. jūlija spriedums.

(12.b) Personas aizskaršana ir pretrunā vienlīdzīgas attieksmes principam, jo aizskaršanā cietušie nevar vienlīdzīgi ar citiem piekļūt sociālajai aizsardzībai, izglītībai un precēm un pakalpojumiem. Aizskaršanai var būt dažādas izpausmes, tostarp nevēlama vārdiska, fiziska vai cita nevārdiska rīcība. Šīs direktīvas nozīmē minēto rīcību var uzskatīt par aizskaršanu, ja tā notiek atkārtoti vai citādi ir tik nopietna, ka tās mērķis ir aizskart personas cieņu un radīt iebiedējošu, naidīgu, degradējošu, pazemojošu vai aizskarošu vidi, vai kuras rezultātā tas notiek.

(13) Īstenojot vienlīdzīgas attieksmes principu neatkarīgi no reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas, saskaņā ar LESD 8. pantu Savienībai būtu jātiecas novērst nevienlīdzību starp sievietēm un vīriešiem un sekmēt vienlīdzību, jo īpaši tāpēc, ka sievietes bieži cieš no multiplās diskriminācijas.

Gatavojot vai pārskatot normatīvos un administratīvos aktus, kas vajadzīgi, lai izpildītu šīs direktīvas prasības, dalībvalstīm būtu jāņem vērā atšķirīgā ietekme uz vīriešiem un sievietēm.

(14) Tādu faktu izvērtēšanai, kas liecina par tiešu vai netiešu diskrimināciju, būtu jāpaliek valsts tiesu iestāžu vai citu kompetento iestāžu kompetencē saskaņā ar valsts tiesību aktu noteikumiem vai praksi. Jo īpaši šādos noteikumos var paredzēt, ka netiešu diskrimināciju var noteikt, izmantojot visus līdzekļus, tostarp uz statistisku un/vai zinātnisku pierādījumu pamata.

(14.a) Atšķirīga attieksme saistībā ar vecumu var būt atļauta konkrētos apstākļos, ja tā ir objektīvi pamatota ar likumīgu mērķi un ja līdzekļi minētā mērķa sasniegšanai ir piemēroti un vajadzīgi. Šajā sakarā konkrētām vecuma grupām piederošu personu ekonomiskās, ar kultūru saistītās vai sociālās integrācijas sekmēšanai vajadzētu būt likumīgam mērķim. Šā mērķa sasniegšanas līdzekļiem, piemēram, labvēlīgāku piekļuves noteikumu piedāvājumam konkrētām vecuma grupām piederošām personām, vajadzētu būt piemērotiem un vajadzīgiem. Tāpēc ar vecumu saistīti pasākumi, ar kuriem noteikta vecuma personām piedāvā izdevīgākus nosacījumus, nekā tie ir pieejami citiem, piemēram, bezmaksas vai samazinātus tarifus sabiedriskā transporta, muzeju vai sporta objektu izmantošanai, tiek uzskatīti par saderīgiem ar nediskriminēšanas principu un netiek uzskatīti par diskrimināciju.

- (15) Riska faktori saistībā ar vecumu tiek izmantoti apdrošināšanas, banku un citu finanšu pakalpojumu sniegšanā, lai novērtētu individuālo risku un noteiktu prēmijas un apdrošināšanas izmaksas. Attiecībā uz dažiem finanšu pakalpojumiem, novērtējot risku, dažādu vecumu personas nav salīdzināmā situācijā. Par diskrimināciju neuzskata samērīgas attieksmes atšķirības, pamatojoties uz vecumu, ja attiecībā uz minēto pakalpojumu vecums ir izšķirošs riska novērtēšanas faktors un novērtējuma pamatā ir aktuāri principi un atbilstīgi un ticami statistikas dati. Vecuma ierobežojumi un vecuma grupas finanšu pakalpojumu jomā var būt samērīga attieksmes atšķirība vecuma dēļ, ja to paredz saprātīgā veidā.
- (15.a) Riska faktori saistībā ar invaliditāti un jo īpaši ar veselības stāvokli, kas ir invaliditātes pamatā, tiek izmantoti apdrošināšanas, banku un citu finanšu pakalpojumu sniegšanā, lai novērtētu individuālo risku un noteiktu prēmijas un apdrošināšanas izmaksas. Attiecībā uz dažiem finanšu pakalpojumiem, novērtējot risku, personas ar invaliditāti nav salīdzināmā situācijā ar personām bez šādas invaliditātes. Par diskrimināciju neuzskata samērīgas attieksmes atšķirības, pamatojoties uz invaliditāti, ja attiecībā uz minēto pakalpojumu attiecīgās personas veselības stāvoklis ir izšķirošs un faktiskais riska novērtēšanas faktors un novērtējuma pamatā ir aktuāri principi un atbilstīgi un ticami statistikas dati vai atbilstīgas un ticamas medicīnas atziņas.
- (15.b) Patērētājiem un attiecīgām tiesu un sūdzību izskatīšanas iestādēm vajadzētu būt tiesībām pēc pieprasījuma saņemt informāciju par iemesliem, kas izskaidro atšķirīgu attieksmi vecuma vai invaliditātes dēļ saistībā ar finanšu pakalpojumiem. Sniegtajai informācijai vajadzētu būt noderīgai un plašai sabiedrībai saprotamai, un ar to būtu jāizskaidro individuālā riska atšķirības saistībā ar attiecīgajiem pakalpojumiem. Tomēr finanšu pakalpojumu sniedzējiem nevajadzētu būt pienākumam izpaust komerciāli sensitīvus datus.

(16)

(17) Vienlaikus ar diskriminācijas aizliegumu ir svarīgi ievērot citas pamattiesības un brīvības atbilstīgi Eiropas Savienības Pamattiesību hartai un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijai, īpaši privātās un ģimenes dzīves aizsardzību, reliģijas brīvību, biedrošanās brīvību, vārda brīvību, preses brīvību un informācijas brīvību. Šai direktīvai nebūtu jāskar pasākumi, kas paredzēti valstu tiesību aktos un kuri demokrātiskā sabiedrībā ir nepieciešami sabiedriskajai drošībai, sabiedriskās kārtības uzturēšanai, noziedzības novēršanai, veselības aizsardzībai un citu personu tiesību un brīvību aizsardzībai.

(17.-a) Šī direktīva nemaina Līgumos noteikto kompetenču sadalījumu starp Savienību un dalībvalstīm, tostarp izglītības un sociālās aizsardzības jomā. Tā neskar arī dalībvalstu būtisko nozīmi un plašo rīcības brīvību, sniedzot, pasūtot un organizējot pakalpojumus ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi.

(17.a) Šajā direktīvā ietverta vienlīdzīgas attieksmes principa piemērošana attiecībā uz piekļuvi sociālajai aizsardzībai, piekļuvi izglītībai un piekļuvi precēm un pakalpojumiem, un preču piegādi un pakalpojumu sniegšanu, nepārsniedzot Savienības kompetenci. Piekļuves jēdziens neietver to, kā saskaņā ar valsts tiesību aktiem un praksi tiek noteikts, vai persona ir tiesīga saņemt sociālo aizsardzību vai izglītību, jo dalībvalstis ir atbildīgas par savu sociālās aizsardzības un izglītības sistēmu organizāciju, finansēšanu un saturu un arī par to, lai noteiktu, kuras personas ir tiesīgas saņemt sociālo aizsardzību vai izglītību.

(17.b) Sociālajai aizsardzībai šīs direktīvas nozīmē būtu jāaptver sociālais nodrošinājums, tostarp tiesību aktos noteiktās pensiju shēmas, sociālā palīdzība, sociālie mājokļi un veselības aprūpe. Tāpēc šī direktīva būtu jāpieņem attiecībā uz tiesībām un pabalstiem, kas iegūti no vispārējām vai īpašām sociālā nodrošinājuma, sociālās palīdzības un veselības aprūpes sistēmām, kuras ir noteiktas ar likumu vai kuras nodrošina vai nu valsts tieši, vai privātpersonas, ciktāl to nodrošinātus pabalstus finansē valsts. Šajā sakarā direktīva būtu jāpieņem attiecībā uz pabalstiem naudā, pabalstiem natūrā un pakalpojumiem neatkarīgi no tā, vai attiecīgās sistēmas ir uz iemaksām balstītas vai uz iemaksām nebalstītas sistēmas. Minētās sistēmas ietver, piemēram, sociālā nodrošinājuma jomas, kā definēts Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr. 883/2004 ¹⁸, kā arī sistēmas, kurās paredzēti pabalsti vai pakalpojumi, ko sniedz, pamatojoties uz finanšu līdzekļu nepietiekamību vai sociālās atstumtības risku. Šai direktīvai būtu jāattiecas arī uz visām tiesību aktos noteiktajām papildpensiju shēmām.

(17.c)

(17.d)

(17.e)

(17.f) Dalībvalstu ekskluzīvā kompetencē attiecībā uz savu sociālās aizsardzības sistēmu organizēšanu ietilpst kompetence veidot, finansēt un pārvaldīt šādas sistēmas un attiecīgās iestādes, kā arī kompetence noteikt pabalstu un pakalpojumu saturu, apmēru, aprēķināšanas kārtību un ilgumu un noteikt atbilstības nosacījumus attiecībā uz šiem pabalstiem un pakalpojumiem, kā arī pielāgot minētos nosacījumus, lai nodrošinātu publisko finanšu ilgtspēju. Piemēram, dalībvalstis saglabā iespēju paredzēt dažus pabalstus vai pakalpojumus konkrētām vecuma grupām vai personām ar invaliditāti.

¹⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 883/2004 (2004. gada 29. aprīlis) par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu (OV L 166, 30.4.2004., 1. lpp.).

- (17.g) Dalībvalstu ekskluzīvā kompetencē attiecībā uz savu izglītības sistēmu organizāciju un mācību un izglītības darbību saturu, tostarp tādas izglītības nodrošināšanu, kas apmierina īpašas vajadzības, ietilpst kompetence veidot, finansēt un pārvaldīt izglītības iestādes, izstrādāt mācību programmas un citas izglītības darbības, noteikt pārbaudes procesus un noteikt atbilstības nosacījumus, tostarp, piemēram, vecuma ierobežojumus attiecībā uz atbilstību skolām, stipendijām vai kursiem. Jo īpaši dalībvalstis saglabā iespēju noteikt vecuma ierobežojumu izglītības jomā.
- (17.ga) Visas personas neatkarīgi no tā, vai tās ir fiziskas vai juridiskas personas, var izmantot līgumu slēgšanas brīvību, tostarp darījuma partnera izvēles brīvību. Šai direktīvai nevajadzētu skart personas brīvību izvēlēties līguma partneri, ja vien partneris netiek izvēlēts, pamatojoties uz šīs personas reliģiju vai pārliecību, vecumu, invaliditāti un dzimumorientāciju. Šādu iemeslu dēļ īstenotas diskriminācijas aizliegums būtu attiecināms uz personām, kas Savienībā nodrošina sabiedrībai pieejamas preces un pakalpojumus, ko piedāvā ārpus privātās un ģimenes dzīves, kā arī darījumiem, ko veic šajā kontekstā.
- (17.h) Šo direktīvu nepiemēro jautājumiem, uz ko attiecas uz ģimenes tiesības, tostarp ģimenes stāvoklim un adopcijai, un tiesību aktiem par reproduktīvām tiesībām. Tā neskar valsts, valsts iestāžu vai struktūru, vai izglītības laicīgo raksturu.
- (17.i)
- (18)
- (19) Saskaņā ar LESD 17. pantu Savienība respektē un neskar baznīcu un reliģisku organizāciju vai apvienību statusu, kas noteikts katras dalībvalsts tiesību aktos, kā arī tāpat respektē filozofisku un nekonfesionālu organizāciju statusu.

- (19.a) Pie personām ar invaliditāti pieder tie, kam ir ilgstoši fiziski, garīgi, intelektuāli vai maņu orgānu traucējumi, kuri mijiedarbībā ar dažādiem šķēršļiem var kavēt šo personu pilnīgu un efektīvu iekļaušanos sabiedrībā vienlīdzīgi ar citiem. Definīcija jēdzienam "ilgtermiņa" attiecībā uz invaliditātes jēdzienu būtu jāskata, ņemot vērā Eiropas Savienības Tiesas judikatūru, jo īpaši tās spriedumu lietā C-395/15.
- (19.ab) Pieejamības princips ir noteikts Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām. Konvencija šajā sakarā paredz –lai personas ar invaliditāti varētu dzīvot neatkarīgi un pilnvērtīgi piedalīties visās dzīves jomās, dalībvalstis kā līgumslēdzējas puses veic atbilstošus pasākumus, lai vienlīdzīgi ar citiem nodrošinātu personām ar invaliditāti pieeju fiziskajai videi, transportam, informācijai un sakariem, tostarp informācijas un sakaru tehnoloģijām un sistēmām, un citiem objektiem un pakalpojumiem, kas ir atvērti vai ko sniedz sabiedrībai.
- (19.b) Lai nodrošinātu pilnīgu vienlīdzību praksē, svarīgi ir pasākumi, kas personām ar invaliditāti nodrošina piekļuvi vienlīdzīgi ar citiem jomās, uz ko attiecas šī direktīva. Šādos pasākumos būtu jāietver pieejamībai traucējošu šķēršļu un barjeru identificēšana un likvidēšana, kā arī jaunu šķēršļu un barjeru rašanās novēršana. Pasākumiem, ar ko personām ar invaliditāti nodrošina piekļuvi, nebūtu jārada nesamērīgs slogs. Pieejamība būtu jāuzskata par sasniegtu proporcionālā veidā, ja personas ar invaliditāti var efektīvi un vienlīdzīgi ar citiem piekļūt pakalpojumiem, kurus konkrētām ēkām, objektiem, transporta pakalpojumiem un infrastruktūrai paredzēts nodrošināt vai piedāvāt sabiedrībai, pat ja tās nevar piekļūt visai attiecīgajai ēkai, objektam vai infrastruktūrai.
- (19.c) Ar šādiem pasākumiem būtu jātiecas nodrošināt pieejamību, tostarp arī attiecībā uz fizisko vidi, pārvadāšanu, informācijas un komunikāciju tehnoloģijām un sistēmām un pakalpojumiem atbilstīgi šīs direktīvas darbības jomai. Ja ne vienmēr ir iespējams nodrošināt piekļuvi pilnīgi vienlīdzīgi ar citiem, šo faktu nedrīkst izmantot par attaisnojumu, lai neveiktu visus iespējamus pasākumus, ar kuriem pēc iespējas vairāk var vairot piekļuvi personām ar invaliditāti.

- (19.d) Pieejamību var uzlabot, izmantojot dažādus līdzekļus, tostarp piemērojot "universālā dizaina" principu. Atbilstīgi Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijai par personu ar invaliditāti tiesībām "universālais dizains" nozīmē tādu produktu, vides, programmu un pakalpojumu dizainu, kurus, cik vien iespējams, visi cilvēki var izmantot bez pielāgošanas vai īpaša dizaina nepieciešamības. "Universālajam dizainam" būtu jāietver arī noteiktām personu ar invaliditāti grupām paredzētas atbalsta ierīces, ja tās ir nepieciešamas.¹⁹ Dalībvalstīm būtu jāveic vai jāsekmē pētniecība un izstrāde tādu universāla dizaina preču un pakalpojumu jomā, uz kuriem attiecas šīs direktīvas darbības joma, nolūkā apmierināt personu ar invaliditāti īpašās vajadzības, vienlaikus cik vien iespējams samazinot pielāgošanas nepieciešamību un izmaksas, un būtu arī jāsekmē to pieejamība un izmantošana. Dalībvalstīm būtu jāsekmē arī universālā dizaina principa piemērošana standartu un pamatnostādņu izstrādē, lai pakāpeniski nodrošinātu piekļuvi precēm un pakalpojumiem.
- (19.e) Ja Savienības tiesību aktu, kuros paredzēti detalizēti standarti vai specifikācijas par pieejamību vai saprātīgiem pielāgojumiem attiecībā uz konkrētām precēm vai pakalpojumiem, noteikumi ir izpildīti, būtu jāuzskata, ka ir izpildītas arī šīs direktīvas prasības attiecībā uz pieejamību vai saprātīgiem pielāgojumiem.

¹⁹ ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 2. pants.

- (20) Ar Savienības tiesību aktiem dažās jomās jau ir noteiktas detalizētas specifikācijas vai standarti pieejamībai. Šādas specifikācijas vai standarti *inter alia* ir noteikti Komisijas Regulā (ES) 1300/2014 ²⁰, Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) 181/2011 ²¹, Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr. 1107/2006 ²² un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (EK) Nr. 1371/2007 ²³. Tāpat ar Savienības tiesību aktiem jau ir noteiktas juridiskas prasības nodrošināt pieejamību, nenosakot šīs prasības specifikācijas vai standartus. Šādas juridiskās prasības ir noteiktas *inter alia* Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) Nr. 1303/2013 ²⁴ un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2014/24/ES ²⁵. Piemēram, Regulas (ES) Nr. 1303/2013 7. pantā ir noteikts, ka pieejamības nodrošināšana personām ar invaliditāti ir viens no kritērijiem, kas jāievēro, definējot pasākumus, ko līdzfinansē fondi.

²⁰ Komisijas Regula (ES) Nr. 1300/2014 (2014. gada 18. novembris) par savstarpējas izmantojamības tehniskajām specifikācijām attiecībā uz Savienības dzelzceļa sistēmas pieejamību personām ar invaliditāti un personām ar ierobežotām pārvietošanās spējām.

²¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 181/2011 (2011. gada 16. februāris) par autobusu pasažieru tiesībām un par grozījumiem Regulā (EK) Nr. 2006/2004.

²² Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1107/2006 (2006. gada 5. jūlijs) par invalīdu un personu ar ierobežotām pārvietošanās spējām tiesībām, ceļojot ar gaisa transportu, (OV L 204, 26.7.2006., 1. lpp).

²³ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (EK) Nr. 1371/2007 (2007. gada 23. oktobris) par dzelzceļa pasažieru tiesībām un pienākumiem (OV L 315, 3.12.2007., 14. lpp.).

²⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 1303/2013 (2013. gada 17. decembris), ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un vispārīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1083/2006 (OV L 347, 20.12.2013., 320. lpp.).

²⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/24/ES (2014. gada 26. februāris) par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK.

- (20.-aa) Dalībvalstis tiek mudinātas pieņemt novatoriskus pasākumus, lai personām ar invaliditāti nodrošinātu piekļuvi kultūras infrastruktūrai un kultūras pasākumiem; Padome arī ir uzsvērusi vajadzību pēc šādiem pasākumiem savā 2003. gada 5. maija rezolūcijā par vienlīdzīgu izglītības un apmācības iespēju nodrošināšanu skolēniem un studentiem ar invaliditāti.²⁶ Šādi pasākumi varētu pamatoties uz universālā dizaina principu un dalībvalstu paraugpraksi.
- (20.-a) Papildus vispārējiem sagatavošanās pasākumiem, ar kuriem jānodrošina pieejamība, šajā direktīvā ietvertajās jomās liela nozīme ir pasākumiem, ar kuriem nodrošina saprātīgus pielāgojumus individuālos gadījumos. Līgumiskās vai citās ilgtermiņa attiecībās starp nodrošinātāju un personu ar invaliditāti ēku vai iekārtu strukturālas izmaiņas varētu uzskatīt par saprātīgiem pielāgojumiem. Saprātīgi pielāgojumi var ietvert nodrošinātāja parastās politikas, procedūru un prakses koriģēšanu vai mainīšanu, piekļuves nosacījumu koriģēšanu un īpašas palīdzības sniegšanu, ņemot vērā personas ar invaliditāti īpašās vajadzības, lai panāktu līdzvērtīgu rezultātu. Pasākumiem, ar ko nodrošina saprātīgus pielāgojumus, nebūtu jārada nesamērīgs slogs.
- (20.-b) Dalībvalstis tiek mudinātas izstrādāt un īstenot novatoriskus pasākumus, lai nodrošinātu saprātīgus pielāgojumus.
- (20.aa) Attiecībā uz mājokļu nodrošināšanu ar direktīvā paredzētajām prasībām par saprātīgiem pielāgojumiem nevajadzētu paredzēt to, ka nodrošinātājam ir pienākums veikt strukturālas ēku izmaiņas vai maksāt par tām. Saskaņā ar valstu tiesību aktiem un praksi nodrošinātājam būtu jāpieņem šādas izmaiņas, ja tās tiek finansētas no citiem avotiem un nerada kāda cita veida nesamērīgu slogu.
- (20.ab) Pienākums nodrošināt saprātīgus pielāgojumus, ar nosacījumu, ka tas nerada nesamērīgu slogu, ir noteikts Direktīvā 2000/78/EK un Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām. Minētā konvencija paredz arī pieejamības principu.

²⁶ OV C 134, 7.6.2003., 6. lpp.

- (20.b) Lai izvērtētu, vai pasākumi, ar kuriem nodrošina pieejamību vai saprātīgus pielāgojumus, radītu nesamērīgu slogu, būtu jāņem vērā vairāki apstākļi, tostarp organizācijas vai uzņēmuma lielums, resursi un darbības veids, kā arī šādu pasākumu lēstās izmaksas vai to (tehnisko un/vai ekonomisko) infrastruktūru un objektu kalpošanas laiks, kurus izmanto pakalpojuma sniegšanā. Turklāt nesamērīgs slogs varētu rasties jo īpaši gadījumā, ja būtu vajadzīgas ievērojamas strukturālas izmaiņas, lai nodrošinātu piekļuvi kustamam vai nekustamam īpašumam, kas tiek aizsargāts saskaņā ar valsts noteikumiem tā vēsturiskās, kultūras, mākslinieciskās vai arhitektoniskās vērtības dēļ.
- (20.c)
- (21) Diskriminācijas aizliegumam nebūtu jāskar tādu pasākumu saglabāšana vai pieņemšana dalībvalstīs, kas paredzēti, lai novērstu vai kompensētu nelabvēlīgāku situāciju, kādā atrodas tādu personu grupa, kurām ir konkrēta reliģiskā piederība vai pārliecība, invaliditāte, vecums vai dzimumorientācija vai kurām ir ar šiem konkrētajiem diskriminācijas iemesliem saistītu iezīmju kombinācija. Šādi pasākumi var ietvert atbalstu tādu personu organizācijām un personām, kurām ir konkrēta reliģiskā piederība vai pārliecība, invaliditāte, vecums vai dzimumorientācija, ja to galvenais mērķis ir veicināt minēto personu ekonomisko, kultūras vai sociālo integrāciju vai apmierināt viņu īpašās vajadzības.
- (22) Direktīvā noteiktas minimālās prasības, šādi dodot dalībvalstīm iespēju ieviest vai saglabāt labvēlīgākus noteikumus. Šīs direktīvas ieviešanai nevajadzētu būt attaisnojumam, lai samazinātu aizsardzības pakāpi, kas jau ir nodrošināta katrā dalībvalstī.
- (23) Personām, kas diskriminētas reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ, būtu jānodrošina pienācīgi tiesiskās aizsardzības līdzekļi. Lai nodrošinātu efektīvāku aizsardzības līmeni, apvienībām, organizācijām un citām juridiskām personām vajadzētu būt pilnvarotām piedalīties procesos, tostarp cietušā vārdā vai tā atbalstam, neskarot valstu procesuālos noteikumus attiecībā uz pārstāvību un aizstāvību tiesā.

- (24) Jāpielāgo noteikumi par pierādīšanas pienākumu *prima facie* diskriminācijas gadījumā, un, lai efektīvi piemērotu vienlīdzīgas attieksmes principu, pierādīšanas pienākums jāuzliek atbildētājam, ja ir iesniegti pierādījumi par šādu diskrimināciju. Tomēr atbildētājam nav jāpierāda, ka prasītājs ir piederīgs konkrētai reliģijai vai pārliecībai, tas ir ar konkrētu invaliditāti, tam ir konkrēts vecums vai konkrēta dzimumorientācija.
- (25) Efektīva vienlīdzīgas attieksmes īstenošana nosaka vajadzību pēc pienācīgas tiesiskas aizsardzības pret viktimizāciju.
- (26) Rezolūcijā par Eiropas gada par iespēju vienlīdzību visiem (2007. g.) turpmākiem pasākumiem Padome aicināja pilnībā iesaistīt pilsonisko sabiedrību (tostarp organizācijas, kuras pārstāv diskriminācijas apdraudētus cilvēkus), sociālos partnerus un ieinteresētās personas tādas politikas un programmu izstrādē Eiropas un valstu līmenī, kuru mērķis ir nepieļaut diskrimināciju un veicināt vienlīdzību un vienlīdzīgas iespējas.
- (27) Pieredze, kas gūta, piemērojot Direktīvu 2000/43/EK, Direktīvu 2004/113/EK un Direktīvu 2006/54/EK, liecina, ka aizsardzība pret diskrimināciju, kas notiek to iemeslu dēļ, uz kuriem attiecas šī direktīva, tiktu pastiprināta, ja katrā dalībvalstī pastāvētu struktūra vai struktūras, kuru kompetencē būtu analizēt ar diskrimināciju saistītās problēmas, pētīt iespējamus risinājumus un sniegt konkrētu palīdzību diskriminācijā cietušajiem. Saskaņā ar mērķi paplašināt pret diskrimināciju dzimuma, rases vai etniskās izcelsmes dēļ vērstas aizsardzības pakāpi un formu, attiecinot to uz iemesliem, kuriem piemēro šo direktīvu, šīs struktūras vai struktūru kompetencē būtu jāietver arī jomas, uz kurām attiecas Direktīva 2000/78/EK.

- (28) Dalībvalstīm būtu jāveicina datu par vienlīdzīgu attieksmi un diskrimināciju apkopošana, lai jo īpaši pārraudzītu un izvērtētu, cik efektīvi ir pasākumi, ko veic ar mērķi panākt atbilstību šai direktīvai. Šajā nolūkā dalībvalstis var, piemēram, noteikt atsaucēs vērtības vai izmērāmus mērķus vai iesaistīties kvalitatīvu un/vai kvantitatīvu datu apkopošanā. Šajā direktīvā ar datiem par vienlīdzīgu attieksmi un diskrimināciju būtu jāsaprot tādi dati, kas ietver jebkādu informāciju, kura ir lietderīga un būtiska, lai raksturotu un analizētu stāvokli vienlīdzības jomā, tādā nozīmē, ka tā sniedz norādes par to, vai un/vai kādā mērā pastāv diskriminācija un/vai vienlīdzība. Apkopotie dati var ietvert atsaucēs datus, piemēram, demogrāfiskos un sociālekonomiskos datus, faktiskos datus par nevienlīdzību un datus par to, kā nevienlīdzība tiek uztverta, vai datus, kas ļauj izvērtēt pašreizējo politiku ²⁷, vai datus, kuru pamatā ir cilvēktiesību rādītāji. Dati būtu jāapkopo atbilstīgi valsts tiesību aktiem un praksei un saskaņā ar piemērojamiem Savienības tiesību aktiem, jo īpaši tiem, kas reglamentē personas datu aizsardzību.
- (29) Dalībvalstīm būtu jāparedz iedarbīgas, samērīgas un atturošas sankcijas gadījumā, ja netiek izpildīti šajā direktīvā noteiktie pienākumi.
- (30) Ņemot vērā to, ka šīs direktīvas mērķi, proti, visās dalībvalstīs nodrošināt vienādu aizsardzības līmeni pret diskrimināciju, nevar pietiekami labi sasniegt atsevišķās dalībvalstīs, bet ierosinātās rīcības mēroga un iedarbības dēļ šo mērķi var labāk sasniegt Savienības līmenī, Savienība var pieņemt pasākumus saskaņā ar LES 5. pantā noteikto subsidiaritātes principu. Saskaņā ar minētajā pantā noteikto proporcionalitātes principu šajā direktīvā paredz vienīgi tos pasākumus, kas ir vajadzīgi minētā mērķa sasniegšanai.
- (31) Saskaņā ar 34. punktu Iestāžu nolīgumā par labāku likumdošanas procesu dalībvalstis ir aicinātas gan pašu, gan Savienības interešu labā izveidot tabulas, kuras pēc iespējas atspoguļotu atbilstību starp šo direktīvu un transponēšanas pasākumiem, kā arī nodot tās atklātībā,

IR PIENĒMUSI ŠO DIREKTĪVU.

²⁷ Sk. *European handbook on equality data*, 2016. gadā pārskatītā redakcija:
http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=54849

I NODAĻA

VISPĀRĪGI NOTEIKUMI

1. pants

Mērķis

Ar šo direktīvu izveido sistēmu, lai apkarotu diskrimināciju reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas dēļ vai daudzējādu iemeslu dēļ, nolūkā dalībvalstīs īstenot vienlīdzīgas attieksmes principu atbilstīgi 3. pantā noteiktajai darbības jomai un veicina minētā principa īstenošanu attiecībā uz nodarbinātību un profesiju, kā noteikts Direktīvā 2000/78/EK.

2. pants

Diskriminācijas jēdziens

1. Šajā direktīvā "vienlīdzīgas attieksmes princips" nozīmē, ka nav diskriminācijas kāda 1. pantā minētā iemesla dēļ.
- 1.a Šajā direktīvā diskriminācija ir:
 - (i) tieša diskriminācija;
 - (ii) netieša diskriminācija;
 - (iii) aizskaršana;
 - (iv) tieša diskriminācija un aizskaršana saistības dēļ;
 - (v) atteikums veikt saprātīgus pielāgojumus personām ar invaliditāti; un
 - (vi) norādījums diskriminēt personas kāda 1. pantā minētā iemesla dēļ.

2. Šā panta 1. punkta vajadzībām piemēro šādas definīcijas:

- a) uzskata, ka tieša diskriminācija notiek tad, ja viena 1. pantā minēta iemesla dēļ vai daudzējādu iemeslu dēļ pret vienu personu attiecas nelabvēlīgāk, nekā salīdzināmā situācijā attiecas, attiecās vai attiektos pret citu personu;
- b) uzskata, ka netieša diskriminācija viena no 1. pantā minētajiem iemesliem dēļ vai daudzējādu iemeslu dēļ notiek tad, ja šķietami neitrāls noteikums, kritērijs vai prakse, vai vairāku tādu kombinācija personām, kuras ir piederīgas konkrētai reliģijai vai pārliecībai, ir ar konkrētu invaliditāti, ir konkrētā vecumā un/vai ar konkrētu dzimumorientāciju, radītu kādu konkrētu nelabvēlīgāku situāciju salīdzinājumā ar citām personām, izņemot gadījumu, ja šis noteikums, kritērijs vai prakse ir objektīvi pamatota ar likumīgu mērķi, un līdzekļi minētā mērķa sasniegšanai ir piemēroti un vajadzīgi;
- c) uzskata, ka aizskaršana notiek tad, ja notiek nevēlama izturēšanās viena no 1. pantā minētajiem iemesliem dēļ vai daudzējādu iemeslu dēļ, kuras mērķis ir aizskart personas cieņu un radīt iebiedējošu, naidīgu, degradējošu, pazemojošu vai aizskarošu vidi, vai kuras rezultātā tas notiek. Šajā sakarā personas aizskaršanas jēdzienu var definēt saskaņā ar dalībvalstu tiesību aktiem un praksi;
- d) uzskata, ka diskriminācija saistības dēļ notiek tad, ja personu viena no 1. pantā minētajiem iemesliem dēļ vai daudzējādu iemeslu dēļ diskriminē tāpēc, ka minētajai personai ir vai tiek uzskatīts, ka tai ir kāda saistība ar personām, kurām ir konkrēta reliģiskā piederība vai pārliecība, personām ar invaliditāti, personām kādā konkrētā vecumā un/vai personām ar kādu konkrētu dzimumorientāciju.
- e) uzskata, ka atteikums veikt saprātīgus pielāgojumus personām ar invaliditāti notiek tad, ja nav izpildīti šīs direktīvas 4.a pantā paredzētie noteikumi;

3.-a (jauns) Multiplā diskriminācija notiek tad, ja diskriminācijas pamatā ir jebkāda kombinācija, ko veido jebkuri no šīs direktīvas 1. pantā izklāstītajiem iemesliem.

Multiplā diskriminācija var notikt uz jebkādas šādas kombinācijas pamata arī tad, ja diskriminācija nerastos viena vai vairāku iemeslu dēļ, ja tos aplūkotu atsevišķi.

3.

4.

5.

6. Neatkarīgi no 1., 1.a un 2. punkta par diskrimināciju neuzskata atšķirīgu attieksmi, pamatojoties uz vecumu, ja tā ir objektīvi attaisnota ar likumīgu mērķi un ja līdzekļi šā mērķa sasniegšanai ir piemēroti un vajadzīgi.

Konkrētām vecuma grupām piederošu personu ekonomiskās, ar kultūru saistītās vai sociālās integrācijas sekmēšana ir likumīgs mērķis, ievērojot pirmo daļu.

6.-a Šajā direktīvā par diskrimināciju neuzskata pazeminātus tarifus, maksas vai likmes par jebko, kas tiek piedāvāts vai nodrošināts konkrētas vecuma grupas personām.

6.a Neatkarīgi no 1., 1.a un 2. punkta šajā direktīvā par diskrimināciju neuzskata atšķirīgu attieksmi, kas izpaužas kā labvēlīgāki noteikumi personām ar invaliditāti attiecībā uz nosacījumiem par piekļuvi 3. pantā minētajām jomām ; minētie noteikumi ir pieņemti, lai sekmētu minēto personu ekonomisko, ar kultūru saistīto vai sociālo iekļaušanu vai lai ņemtu vērā minēto personu īpašās vajadzības.

7. Sniedzot finanšu pakalpojumus,
- a) šajā direktīvā par diskrimināciju neuzskata samērīgas attieksmes atšķirības, pamatojoties uz vecumu, ja attiecībā uz minēto pakalpojumu vecums ir izšķirošs riska novērtēšanas faktors un novērtējuma pamatā ir aktuāri principi un atbilstīgi un ticami statistikas dati;
 - b) šajā direktīvā par diskrimināciju neuzskata samērīgas attieksmes atšķirības, pamatojoties uz invaliditāti, ja attiecībā uz minēto pakalpojumu attiecīgās personas veselības stāvoklis ir izšķirošs un faktiskais riska novērtēšanas faktors un novērtējuma pamatā ir aktuāri principi un atbilstīgi un ticami statistikas dati vai atbilstīgas un ticamas medicīnas atziņas.

Finanšu pakalpojumu sniedzēji, kuri pieņem lēmumu piemērot samērīgas attieksmes atšķirības, pamatojoties uz vecumu vai invaliditāti, pēc pieprasījuma sniedz informāciju klientiem un attiecīgām tiesu un sūdzību izskatīšanas iestādēm par iemesliem, kas ir atšķirīgas attieksmes pamatā.

8. Šī direktīva neskar valstu tiesību aktos paredzētus pasākumus, kas demokrātiskā sabiedrībā ir vajadzīgi sabiedriskai drošībai, sabiedriskās kārtības uzturēšanai, noziedzības novēršanai, nepilngadīgo aizsardzībai, veselības un drošības aizsardzībai un citu personu tiesību un brīvību, tostarp tiesību uz vārda brīvību un preses brīvības, aizsardzībai. Šī direktīva neierobežo dalībvalstu kompetenci un nepaplašina Savienības kompetenci šajā punktā minētajās jomās.

3. pants

Darbības joma

1. Atbilstoši Eiropas Savienībai uzticētajām kompetencēm un atbilstoši 2. punktā norādītajiem ierobežojumiem diskriminācijas aizliegums attiecas uz visām personām gan publiskajā, gan privātajā sfērā, tostarp publiskām struktūrām, attiecībā uz:

- a) piekļuvi sociālajai aizsardzībai, ciktāl tā attiecas uz sociālo nodrošinājumu, tostarp tiesību aktos noteiktajām papildpensiju shēmām, un sociālo palīdzību, sociālajiem mājokļiem un veselības aprūpi.

Šajā apakšpunktā piekļuve ietver informācijas meklēšanas, pieteikšanās un reģistrēšanās procesu, kā arī sociālās aizsardzības pasākumu faktisko nodrošinājumu;

b)

- c) piekļuvi izglītībai.

Šajā apakšpunktā piekļuve ietver informācijas meklēšanas, pieteikšanās un reģistrēšanās procesu, kā arī faktisko piekļuvi izglītības darbībām un dalību tajās;

- d) piekļuvi sabiedrībai pieejamām precēm un citiem pakalpojumiem, ko piedāvā ārpus privātās un ģimenes dzīves, tostarp mājokļiem, un minēto preču piegādei un pakalpojumu sniegšanai.

Šajā apakšpunktā piekļuve ietver informācijas meklēšanas, pieteikšanās, reģistrēšanās, pasūtīšanas, rezervēšanas, īrēšanas un pirkšanas procesu, kā arī attiecīgo preču un pakalpojumu faktisko nodrošināšanu un izmantošanu.

2. Šo direktīvu nepiemēro:

- a) jautājumiem, uz ko attiecas ģimenes tiesības, tostarp ģimenes stāvoklim un adopcijai, kā arī tiesību aktiem par reproduktīvām tiesībām;
- b) dalībvalstu sociālās aizsardzības sistēmu organizēšanai un finansēšanai, tostarp šādu sistēmu un ar tām saistītu iestāžu izveidei un pārvaldībai, kā arī pabalstu un pakalpojumu saturam, apmēram, aprēķināšanas kārtībai un ilgumam, un atbilstības nosacījumiem attiecībā uz šiem pabalstiem un pakalpojumiem, piemēram, vecuma ierobežojumiem attiecībā uz konkrētiem pabalstiem;
- c)
- d) dalībvalstu izglītības sistēmu organizācijai un finansēšanai, tostarp izglītības iestāžu izveidei un pārvaldībai, mācību un izglītības darbību saturam, mācību programmu izstrādei, pārbaudes procesu noteikšanai un atbilstības nosacījumiem, piemēram, vecuma ierobežojumiem attiecībā uz skolām, stipendijām vai kursiem;

- e) uz reliģiju vai pārliecību pamatotām attieksmes atšķirībām attiecībā uz piekļuvi izglītības iestādēm, kuru ētoss balstās uz reliģiju vai pārliecību, saskaņā ar valsts tiesību aktiem, tradīcijām un praksi.

3.

- 3.a Šī direktīva neskar valstu pasākumus, ar kuriem atļauj vai aizliedz valkāt reliģiskus simbolus, un neierobežo dalībvalstu ekskluzīvo kompetenci šajos jautājumos.

- 4. Šī direktīva neskar valstu tiesību aktus, kas nodrošina valsts, valsts iestāžu vai struktūru, vai izglītības laicīgo būtību, kā arī tiesību aktus, kas attiecas uz baznīcu un citu organizāciju, kuras balstās uz reliģiju vai pārliecību, statusu un darbībām, un tā neierobežo dalībvalstu ekskluzīvo kompetenci šajā jomā.

- 5. Šī direktīva neattiecas uz attieksmes atšķirībām, pamatojoties uz valstspiederību, un neskar noteikumus un nosacījumus par trešo valstu valstspiederīgo un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos dalībvalstu teritorijā, un neattiecas uz jebkādu attieksmi, kas izriet no attiecīgo trešo valstu valstspiederīgo un bezvalstnieku juridiskā statusa.

4. pants

Pieejamība personām ar invaliditāti

- 1. Dalībvalstis veic vajadzīgus un piemērotus pasākumus, lai attiecībā uz 3. pantā izklāstītajām jomām personām ar invaliditāti nodrošinātu pieejamību vienlīdzīgi ar citiem. Tomēr šiem pasākumiem nevajadzētu radīt nesamērīgu slogu.
- 1.a Pieejamība ietver vispārējus sagatavošanas pasākumus, lai personām ar invaliditāti nodrošinātu vienlīdzīgas attieksmes principa efektīvu īstenošanu 3. pantā minētajās jomās.
- 2. Šā panta 1. un 1.a punktā minētie pasākumi ietver pieejamībai traucējošu šķēršļu un barjeru identificēšanu un likvidēšanu, kā arī jaunu šķēršļu un barjeru rašanās novēršanu šajā direktīvā ietvertajās jomās.

- 3.
- 4.
- 5.
6. Šā panta 1., 1.a un 2. punktu piemēro mājokļiem vienīgi attiecībā uz kopējām daļām ēkās, kurās ir vairāk par vienu dzīvojamo vienību. Šis punkts neskar 4. panta 7. punktu un 4.a pantu.
7. Dalībvalstis pakāpeniski veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu, ka personām ar invaliditāti ir pieejami atbilstīgi mājokļi.
8. Dalībvalstis veic vai sekmē pētniecību un izstrādi universāla dizaina preču un pakalpojumu jomā saskaņā ar valsts īpatnībām un apstākļiem.
9. Uzskatāms, ka šā panta noteikumi ir ievēroti, ja ir ievēroti Savienības tiesību akti, kuros ir paredzēti detalizēti standarti vai specifikācijas par pieejamību attiecībā uz konkrētām precēm vai pakalpojumiem.

4.a pants

Saprātīgi pielāgojumi personām ar invaliditāti

1. Lai garantētu vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu attiecībā uz personām ar invaliditāti, tiek nodrošināti saprātīgi pielāgojumi 3. pantā izklāstītajās jomās.
2. Šā panta 1. punkta vajadzībām saprātīgi pielāgojumi nozīmē vajadzīgas un piemērotas izmaiņas un korekcijas, ja tās konkrētā gadījumā ir nepieciešamas un nerada nesamērīgu slogu, kas tiek veiktas nolūkā ņemt vērā īpašās vajadzības, kuras ir personai ar invaliditāti, lai minētā persona varētu vienlīdzīgi ar citiem izmantot konkrēto sociālās aizsardzības pasākumu, izglītības pasākumu, precī vai pakalpojumu.
3. Attiecībā uz mājokļa nodrošināšanu 1. un 2. punkta noteikumi neuzliek nodrošinātājam pienākumu veikt strukturālas ēku izmaiņas vai par tām maksāt. Saskaņā ar valstu tiesību aktiem un praksi nodrošinātājs pieņem šādas izmaiņas, ja tās tiek finansētas no citiem avotiem un nerada nesamērīgu slogu.

4. Uzskatāms, ka šā panta noteikumi ir ievēroti, ja ir ievēroti Savienības tiesību akti, kuros ir paredzēti detalizēti standarti vai specifikācijas par saprātīgiem pielāgojumiem attiecībā uz konkrētām precēm vai pakalpojumiem.

4.b pants

Noteikumi, kas ir kopīgi attiecībā uz pieejamību un saprātīgiem pielāgojumiem

1. Lai izvērtētu, vai pasākumi, kas vajadzīgi, lai izpildītu 4. un 4.a panta noteikumus, radītu nesamērīgu slogu, jo īpaši ņem vērā:
- a) organizācijas vai uzņēmuma lielumu, resursus, darbības veidu un neto apgrozījumu un peļņu;
 - aa) negatīvo ietekmi uz personu ar invaliditāti, ko rada fakts, ka piemērots un vajadzīgs pasākums netiek īstenots; piemēram, samazināta vai atteikta piekļuve precēm un pakalpojumiem vai pakalpojumiem un pabalstiem sociālās aizsardzības un izglītības jomā, kas personām ar invaliditāti ir būtiska;
 - b) piemērota un vajadzīga pakalpojuma lēstās izmaksas;
 - c) aplēses par to, kādi ieguvumi kopumā būtu personām ar invaliditāti, ņemot vērā to, cik bieži un ilgi attiecīgās preces vai pakalpojumi tiek izmantoti un to, cik biežas un ilgas ir attiecības ar pārdevēju vai sniedzēju;
 - ca) publiskā finansējuma apmēru, kas pieejams organizācijai vai uzņēmumam, lai veiktu piemērotu un vajadzīgu pasākumu;
 - d) to infrastruktūru un objektu kalpošanas laiku, kurus izmanto pakalpojuma sniegšanā; ²⁸
 - e) attiecīgā kustamā vai nekustamā īpašuma vēsturisko, kultūras, māksliniecisko vai arhitektonisko vērtību un
 - f) to, cik attiecīgais pasākums ir drošs un praktisks.

Slogu neuzskata par nesamērīgu, ja to pietiekami kompensē pasākumi, kas ir spēkā attiecīgās dalībvalsts invaliditātes politikas sistēmā.

²⁸ Šis kritērijs var būt atbilstīgs vienīgi attiecībā uz pieejamību.

2.

3.

5. pants

Pozitīva rīcība

1. Lai praksē nodrošinātu pilnīgu vienlīdzību, vienlīdzīgas attieksmes princips nekavē dalībvalstis saglabāt vai pieņemt īpašus pasākumus ar mērķi nepieļaut vai kompensēt nelabvēlīgāku situāciju, kas saistīta ar reliģiju vai pārliecību, invaliditāti, vecumu vai dzimumorientāciju.

6. pants

Minimālās prasības

1. Dalībvalstis var ieviest vai uzturēt spēkā noteikumus, kas attiecībā uz vienlīdzīgas attieksmes principa aizsardzību ir labvēlīgāki nekā tie, kuri paredzēti šajā direktīvā.
2. Šīs direktīvas īstenošana nekādā gadījumā nerada pietiekamu pamatojumu tam, lai samazinātu to aizsardzības pret diskrimināciju līmeni, ko dalībvalstis jau nodrošina jomās, uz kurām attiecas šī direktīva.

II NODAĻA

TIESISKĀS AIZSARDZĪBAS LĪDZEKĻI UN IZPILDE

7. pants

Tiesību aizsardzība

1. Dalībvalstis nodrošina, ka visām personām, kuras uzskata, ka tām nodarīts kaitējums, jo nav piemērots vienlīdzīgas attieksmes princips, ir pieejamas tiesas un/vai administratīvas procedūras, tostarp, ja dalībvalstis uzskata par piemērotu, samierināšanas procedūras, lai panāktu šajā direktīvā noteikto pienākumu izpildi, pat ja tās attiecības, saistībā ar kurām, iespējams, notikusi diskriminācija, ir izbeigtas.
2. Dalībvalstis nodrošina, ka apvienības, organizācijas vai citas juridiskās personas, kurām saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktos izklāstītajiem kritērijiem ir likumīga interese par šīs direktīvas noteikumu ievērošanu, sūdzības iesniedzēja vārdā vai atbalstot to, ar viņa atļauju var iesaistīties jebkurā tiesas un/vai administratīvā procedūrā, kas paredzēta, lai panāktu šajā direktīvā noteikto pienākumu izpildi.
3. Šā panta 1. un 2. punkts neskar valstu noteikumus, kas attiecas uz prasību iesniegšanas termiņiem saistībā ar vienlīdzīgas attieksmes principu.

8. pants

Pierādīšanas pienākums

1. Dalībvalstis veic pasākumus, kas saskaņā ar valsts tiesu sistēmu ir vajadzīgi, lai nodrošinātu, ka atbildētājam ir jāpierāda, ka nav pārkāpts diskriminācijas aizliegums, ja personas, kuras uzskata, ka tām nodarīts kaitējums, jo nav piemērots vienlīdzīgas attieksmes princips, tiesā vai citā kompetentā iestādē uzrāda faktus, kas ļauj pieņemt, ka ir notikusi tieša vai netieša diskriminācija.

2. Šā panta 1. punkts nekavē dalībvalstis ieviest tādus noteikumus par pierādījumiem, kas ir labvēlīgāki prasītājam.
3. Šā panta 1. punktu nepiemēro kriminālprocesiem.
4. Dalībvalstis var nolemt nepiemērot 1. punktu procesiem, kuros lietas faktus izmeklē tiesa vai cita kompetentā iestāde.
5. Šā panta 1., 2., 3. un 4. punkts attiecas arī uz visiem juridiskajiem procesiem, kas sākti saskaņā ar 7. panta 2. punktu.

9. pants

Viktimizācija

Dalībvalstis ievieš valsts tiesību sistēmā vajadzīgos pasākumus, lai aizsargātu indivīdus pret negatīvu attieksmi vai negatīvām sekām, kas var sekot kā reakcija uz sūdzību vai procesiem, kuru mērķis ir nodrošināt vienlīdzīgas attieksmes principa ievērošanu.

10. pants

Informācijas izplatīšana

Dalībvalstis nodrošina, ka, izmantojot piemērotus līdzekļus, attiecīgajām personām visā dalībvalsts teritorijā tiek sniegta informācija par noteikumiem, kas pieņemti saskaņā ar šo direktīvu, un attiecīgajiem jau spēkā esošajiem noteikumiem.

11. pants

Dialogs ar attiecīgajām ieinteresētajām personām

Lai veicinātu vienlīdzīgas attieksmes principu, dalībvalstis rosina dialogu ar attiecīgajām ieinteresētajām personām, kurām saskaņā ar valsts tiesību aktiem un praksi ir likumīgas intereses piedalīties cīņā pret diskrimināciju, kas notiek šajā direktīvā minēto iemeslu dēļ un jomās, uz ko tā attiecas.

12. pants

Vienlīdzīgas attieksmes veicināšanas struktūras

1. Dalībvalstis izraugās struktūru vai struktūras, kuru uzdevums ir veicināt vienlīdzīgu attieksmi pret visām personām neatkarīgi no reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai dzimumorientācijas. Šīs struktūras var būt to iestāžu daļa, kuras valsts līmenī atbild par cilvēktiesību aizsardzību vai indivīda tiesību aizsardzību.
2. Dalībvalstis nodrošina, ka šo struktūru kompetencē ir šādi uzdevumi:
 - a) sniegt neatkarīgu palīdzību diskriminācijā cietušajiem, saistībā ar viņu sūdzībām par diskrimināciju, neskarot 7. panta 2. punktā minētās cietušo un apvienību, organizāciju vai citu juridisku personu tiesības;
 - b) veikt neatkarīgus apsekojumus par diskrimināciju un
 - c) publicēt neatkarīgus ziņojumus un sniegt ieteikumus par visiem ar šādu diskrimināciju saistītiem jautājumiem.
3. Dalībvalstis arī nodrošina, ka 1. punktā minētās struktūras vai struktūru kompetencēs ietilpst gan tās jomas, uz kurām attiecas šī direktīva, gan arī tās, uz kurām attiecas Direktīva 2000/78.

III NODAĻA

NOBEIGUMA NOTEIKUMI

13. pants

Atbilstība

Dalībvalstis veic vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu to, ka atbilstīgi šīs direktīvas darbības jomai ievēro vienlīdzīgas attieksmes principu, jo īpaši nodrošinot, ka

- a) tiek atcelti normatīvi un administratīvi akti, kas ir pretrunā vienlīdzīgas attieksmes principam;
- b) tiek padarīti par spēkā neesošiem vai grozīti līgumu noteikumi, uzņēmumu iekšējās kārtības noteikumi un peļņas vai bezpeļņas asociācijas reglamentējoši noteikumi, kas ir pretrunā vienlīdzīgas attieksmes principam, vai tiek atļauts tos padarīt par spēkā neesošiem vai grozīt.

14. pants

Sankcijas

Dalībvalstis paredz noteikumus par sankcijām, kas piemērojamas tad, ja ir pārkāpti valsts noteikumi, kuri pieņemti atbilstīgi šai direktīvai, un veic visus nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu to piemērošanu. Sankcijas var ietvert kompensācijas izmaksu, kuras apmēru nedrīkst ierobežot, nosakot konkrētu iepriekšēju maksimālo summu, un tām jābūt iedarbīgām, samērīgām un atturošām.

14.a pants

Dzimumu līdztiesības aspekta iekļaušana

Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 8. pantu dalībvalstis, īstenojot šo direktīvu, ņem vērā mērķi novērst nevienlīdzību starp sievietēm un vīriešiem un sekmēt vienlīdzību.

15. pants
Īstenošana

1. Dalībvalstīs stājas spēkā normatīvie un administratīvie akti, kas vajadzīgi, lai izpildītu šīs direktīvas prasības, līdz [četrus gadus pēc pieņemšanas]. Dalībvalstis nekavējoties par to informē Komisiju un dara Komisijai zināmu minēto noteikumu tekstu.

Kad dalībvalstis pieņem minētos noteikumus, tajos ietver atsauci uz šo direktīvu, vai arī šādu atsauci pievieno to oficiālajai publikācijai. Dalībvalstis nosaka, kā izdarāma šāda atsauce.

2. Dalībvalstis var noteikt, ka 4. pantā paredzētais pienākums nodrošināt pieejamību jāievēro vēlākais [5 gadus pēc pieņemšanas] attiecībā uz jaunām ēkām, objektiem, transporta pakalpojumiem un infrastruktūru.
 - 2.a Dalībvalstis var noteikt, ka 4. pantā paredzētais pienākums nodrošināt pieejamību jāievēro [20 gadus pēc pieņemšanas] attiecībā uz esošām ēkām, objektiem, transporta pakalpojumiem un infrastruktūru. Ja dalībvalsts tā rīkojas, tad tā nodrošina minētā pienākuma pakāpenisku īstenošanu minētajā laikposmā.
3. Jebkura dalībvalsts, kas izvēlas izmantot 2.a punktā noteikto papildu laiku, Komisijai līdz dienai, kas noteikta šā panta 1. punktā, dara zināmu rīcības plānu, kurā paredz veicamos pasākumus un grafiku pakāpeniskai minētā pienākuma īstenošanai.
 - 3.a Dalībvalstis līdz šā panta 1. punktā noteiktajai dienai informē Komisiju par saviem plāniem 4. panta 7. punktā paredzētā pienākuma pakāpeniskai īstenošanai.
4. Dalībvalstis veicina datu par vienlīdzīgu attieksmi un diskrimināciju apkopošanu. Datus apkopo atbilstīgi valsts tiesību aktiem un praksei un saskaņā ar piemērojamiem Savienības tiesību aktiem, jo īpaši tiem, kas attiecas uz personas datu aizsardzību.

16. pants

Ziņojums

1. Dalībvalstis līdz [divus gadus pēc 15. panta 1. punktā noteiktās dienas] un pēc tam ik pēc pieciem gadiem dara Komisijai zināmu visu informāciju, kas nepieciešama, lai Komisija Eiropas Parlamentam un Padomei sagatavotu ziņojumu par šīs direktīvas piemērošanu, tostarp informāciju par 15. panta 3. un 3.a punktā minēto plānu īstenošanu.
2. Komisijas ziņojumā vajadzības gadījumā ņem vērā valstu vienlīdzības iestāžu un attiecīgu ieinteresēto personu, kā arī ES Pamattiesību aģentūras viedokļus. Saskaņā ar dzimumu līdztiesības aspekta iekļaušanas principu šajā ziņojumā cita starpā sniedz novērtējumu par veikto pasākumu ietekmi uz sievietēm un vīriešiem. Ievērojot saņemto informāciju, vajadzības gadījumā ziņojumā ietver priekšlikumus par šīs direktīvas pārskatīšanu un atjaunināšanu.

17. pants

Stāšanās spēkā

Šī direktīva stājas spēkā dienā, kad to publicē *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*.

18. pants

Adresāti

Šī direktīva ir adresēta dalībvalstīm.